

## ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ТЕХНІЧНИХ ФАХІВЦІВ

*Звертається увага на надзвичайну важливість теорії і практики перекладу в курсі іноземної мови для студентів вищих технічних навчальних закладів. Обговорюються реальні перспективи і особливості практичного використання нових підходів у викладанні іноземних мов у спеціальних професійно-орієнтованих курсах.*

Реформування вищої освіти передбачає суттєву зміну стандартів навчальних програм, визначення мінімальних вимог до випускника навчального закладу. В умовах суворого обмеження часу аудиторних занять увага має приділятися, перш за все, не механічному заучуванню конкретних фактів, слів, а вивченню головних принципів організації інформації у певній галузі знань. Аналіз існуючих програм з вивчення іноземної мови студентами технічних спеціальностей показує, що переважна увага приділяється розгляду та розвитку практичних здібностей з таких видів активності, як читання, письмо, мовлення, аудіювання. Переклад окремо не розглядається, незважаючи на те, що відповідні навички необхідні за будь-якого виду мовленнєвої діяльності іноземною мовою. При цьому практичний досвід роботи зі студентами першого курсу показує, що загальноосвітня шкільна програма не дає достатніх знань в галузі теорії перекладу. Вивчення граматичних особливостей іноземної мови з використанням відносно простих речень створює ілюзію структурної відповідності текстів, написаних різними мовами, наприклад, українською та англійською, які суттєво відрізняються за морфологією, фонетикою та іншими ознаками. Безперечно, досвідчені викладачі іноземної мови, які працюють у вищих технічних навчальних закладах, звертають увагу на існуюче протиріччя між реальними мовними навичками студентів початківців та нагальними потребами щодо уміння перекладати оригінальні тексти фахового змісту і самостійно включають відповідні матеріали у навчальний курс. Тім не менш, є парадоксальною ситуація, коли формальне дотримання існуючих програм може залишити поза увагою оволодіння принциповими основами теорії перекладу.

Можна заперечити, що питання теорії та практики перекладу текстів технічного профілю є необхідною складовою частиною програм з підготовки професійних перекладачів. Робота в цьому напрямку ведеться у будь-яких великих технічних навчальних закладах України, у тому числі у Національному технічному університеті України КПІ, Національному авіаційному університеті та ін. Проте слід зазначити, що навіть за умови набуття бездоганної кваліфікації у галузі перекладознавства, випускники відповідних кафедр під час практичної діяльності одразу усвідомлюють, що для адекватного перекладу технічного тексту крім вільного володіння обома мовами принципово необхідно розуміти специфічну професійну лексику, мати достатній запас знань у фаховій галузі.

Таким чином, останнім часом все частіше постає питання про спеціалізацію діяльності перекладача, потрібні фахівці, що володіють професійною компетенцією у визначеній предметній діяльності. Часто носіями відповідної вузькопрофесійної мови у світі можуть бути лише сотні, якщо не десятки людей. Вкрай наївно було би очікувати, щоби у складі всіх таких нечисленних груп працювали професійні філологи. Враховуючи надзвичайно велику кількість напрямків розвитку сучасної науки та технологій, безперервне утворення нових дисциплін і галузей, значний час, що потрібний для оволодіння цими знаннями, більш реальним уявляється вдосконалення якості знань іноземних мов, зокрема навичок в галузі перекладу, технічними фахівцями, ніж навчання філологів основам технічних дисциплін.

Розглядаючи різні аспекти підготовки технічного фахівця у галузі перекладу, слід зазначити, що проблема вдосконалення мовної компетенції студента технічного навчального закладу є достатньо складною і не обмежується суто прагматичною концепцією забезпечення його майбутньої професійної діяльності. Будь-яка мова є в загальному розумінні системою кодів, яка певним чином відображає культурні концепції та цінності визначеної суспільної групи. Наука і технології є лише невід'ємною частиною культури у цілому, тому перекладаючи навіть суто технічні тексти, не можна не враховувати особливості сприйняття певних понять та категорій у різних мовах. Завдання підготовки кваліфікованого перекладача полягає, таким чином, не тільки у засвоєнні певною особою широкого набору лексичних одиниць, але також і у порозумінні цією особою загальних принципів сприйняття інформації з точки зору своєї та іншої концептуальних систем.

Багаторічний досвід викладачів кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики Національного авіаційного університету свідчить, що найбільш ефективним способом засвоєння основ володіння іноземною мовою у конкретній фаховій галузі є поєднання двох сучасних методів викладання, а саме: метода інтерактивної комунікації та професійно-орієнтованого підходу [1]. Режим інтерактивного спілкування між студентами та викладачем під час заняття з іноземної мови дозволяє ефективно використати та обернути з недоліку на перевагу гетерогенність реальної студентської групи з різним рівнем професійних та мовних знань, моделювати реальні життєві ситуації.

Реалізація вищевказаних завдань надзвичайно полегшується за умов використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій, які дають низку переваг у порівнянні з методиками, заснованими на традиційних методах. Зокрема, під час проведення занять з іноземної мови за професійним спрямуванням, є доцільним застосування навчальних матеріалів, отриманих з мережі Інтернету. Інтернет надає практично необмежений доступ до інформаційних джерел на мові оригіналу. Для викладача є дуже важливим те, що практично будь-які навчальні матеріали за фахом студентської групи, що розроблені спеціалістами країни-носія цільової мови, можуть бути ефективно та з мінімальними змінами використані у курсі професійно-орієнтованої мови. З точки зору вивчення іноземної мови робота в Інтернеті надзвичайно підвищує зацікавленість та мотивацію студентів до оволодіння цим предметом. Робота з реальними матеріалами вимагає від студентів не тільки зрозуміння інформації як

такої, але також її тлумачення і оцінки, розвиває їх аналітичні і систематичні здібності, здатність до критичного мислення. Реальні тексти та інші навчальні матеріали, безпосередньо пов'язані з фахом студентів, надають більше можливостей для практичної взаємодії з мовою, полегшують процес запам'ятовування спеціальних термінів, розкривають їх справжній зміст, створюють асоціативні зв'язки та сприяють реалізації в повній мірі передумов контекстного перекладу, забезпечують творчу та ділову атмосферу навчального процесу. Такі результати надзвичайно важливі в умовах обмеженого часу мовних курсів для технічних спеціальностей.

Враховуючи низький початковий рівень володіння іноземною мовою серед значної кількості студентів технічного профілю, для них, щонайменш у початковий період підготовки, є досить привабливим використання для перекладу комп'ютерних програм автоматичного перекладу [2]. Незважаючи на те, що поки що якість текстів, отриманих навіть найкращими з таких програм, як правило, незадовільна, вони достатньо популярні серед студентів, які не володіють великим активним запасом слів мови, що вивчається. Тім не менш професійний супровід таких спроб та належна допомога з боку викладача можуть бути дуже корисними з точки зору оволодіння основами літературного перекладу технічних текстів. Практичне відпрацювання на заняттях методики виправлення недоліків машинного перекладу дозволяє значно пришвидшити переклад, досягаючи цілком задовільної його якості. Якщо студенти розуміють принципи перекладу, вони здатні відредагувати первинний варіант, що запропонований програмою автоматичного перекладу, навіть якщо він є, як це часто трапляється, послідовністю найбільш імовірних значень перекладу окремих слів оригінального іншомовного тексту.

Для технічних фахівців є досить корисним порівняння процесу перекладу з однієї мови на іншу з процесом перетворення комп'ютерної програми, що записана однією мовою програмування високого рівня, на аналогічну програму з використанням іншої мови. Будь-яка програма є по суті послідовністю операцій, так званих машинних кодів, які має виконувати електронний пристрій заради отримання бажаного результату. Заради спрощення запису цих послідовностей та полегшення сприйняття їх користувачем вони переписуються в іншій формі (на мові високого рівня), причому концепції утворення, позначення та використання конкретних операцій у різних мовах програмування відрізняються. Кожна реальна програма принципово може бути переписана (перекладена) іншою мовою програмування з використанням іншої системи символів, сполучень та комбінацій. Єдина умова – будь-яка форма запису має відповідати тій же самій послідовності машинних кодів. Подібне відбувається під час перекладу інформації (тексту) з однієї людської мови на іншу. Та ж сама думка, що є аналогом послідовності машинних кодів, може бути записана з використанням різних мов, які відрізняються лексичними, синтаксичними та семантичними правилами, що визначають структуру та зовнішній вигляд речень. Кожна мова має свої внутрішні закони, що детермінують відповідність форми запису суті записаного. Звичайно, ця аналогія далеко не вичерпна. Вона, зокрема, не відображає

фонетичних особливостей людської мови, які дають можливість передавати певний емоційний настрій.

Отже, лише порозуміння загальної концепції іншої мови, усвідомлення принципів її функціонування у системі культурних цінностей іншого народу, а інколи навіть іншої цивілізації, відкриває можливість для повноцінної міжкультурної комунікації, в повній мірі реалізує потенціал реципієнтів у різних сферах мовної активності. Зрозуміло, що більшість реальних комунікацій відбувається у певному достатньо однорідному культурно-соціальному середовищі, що відзначається схожими ознаками та рисами кожного з учасників процесу взаємодії. Коло загальних фахових інтересів у значній мірі визначає певний тип соціальних відносин між представниками різних мов і культур, часто дає підстави для визначення певної інтеркультурної спільноти людей, як наприклад, у випадку вчених, що займаються деякими фундаментальними дослідженнями у галузі природничих дисциплін. Процес підготовки кваліфікованого перекладача передбачає формування особи, яка співіснує у декількох культурних просторах та здатна сприймати світ з різних точок зору. Згідно цьому підходу переклад розглядається як засіб подолання міжкультурних відмінностей.

### Висновки

В умовах вкрай обмеженого часу, який може бути виділений для викладання іноземної мови студентам технічних та загально-природничих спеціальностей слід корінним чином переглянути підхід до вибору пріоритетних завдань курсу цієї дисципліни. Головний акцент у цьому курсі має бути наданий вивченню основних принципів перекладу, порозумінню головних характерних рис і особливостей у побудові мови, що вивчається, подібностей та відмін між цією мовою та рідною мовою. Увага має бути зосереджена на вивченні лише ключових законів і правил граматики. Не слід переважувати такий курс другорядною інформацією. Більша увага має бути приділена розгляду принципів словотворення, засвоєнню навичок користування словниками, довідниками та іншими допоміжними технічними засобами [3].

### Список літератури

1. Кузнецов В. Інтенсивне навчання іноземним мовам у вищих технічних навчальних закладах. // Особливості викладання іноземних мов у вищій техн. школі: Мат. наук.-практ. конф. – К.: НТУУ «КПІ», 2009. – С. 59–61.
2. Кузнецов В. Електронні засоби перекладу в курсі іноземної мови для технічних фахівців // Мова та історія. – К., 2005. – Вип. 80. – С. 126 – 129.
3. Кузнецов В. Довідкова література на заняттях з іноземної мови у вищих технічних навчальних закладах // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах – К., 2006. – Вип. 13 – С. 287 – 293.